

e-pošta:
panon.institut@gmail.com
◊
Web:
www.panon.eu

Panon – Institut za strateške studije; 31000 Osijek, Vijenac I. Meštrovića 19; Tel: 031/204–074; Mob. 091 224 - 6033

Br. D2_2/2014. ◊ Osijek, 3.3.2014. g.

PRIMJEDBE na Nacrt Industrijske strategije RH

Nacrt Industrijske strategije RH (Nacrt ISRH) je: (a) nestručno koncipiran, (b) metodološki pogrešan i (c) sadržajno nekvalitetan - tako da su strateški ciljevi i operativne mjere neupotrebljivi; od njih nema nikakve koristi, čak što više – može se učiniti velika šteta pogrešnim usmjeravanjem sredstava iz EU fondova. U nastavku se daje skraćeni opis, pojašnjenje i argumentacija za izrečenu ocjenu.

A _ KONCEPTUALNE SLABOSTI NACRTA

A1. DOKUMENT NEMA STRUKTURU STRATEGIJE

Nacrt ISRH nije strukturiran kako treba biti dokument nacionalne strategije razvoja:

- Nema pozadinu (eng. background)
- Nema odgovarajućeg opisa tehnoloških i ekonomskih trendova u okruženju
- Nema paradigmu nacionalnog razvoja
- Nema viziju razvoja nacionalne industrije
- Nema strateške ciljeve
- Nema modela za provedbu strateških ciljeva

A1.1. Strategija nema pozadinu

U Nacrtu ISRH nema pozadine (kratki opis prošloga stanja i procesa) kao polazišta za izgradnju strategije. Nema takvog pristupa već se postojeće (katastrofalno) stanje RH industrije prihvaća kao normalno i na tome razvijaju projekcije. U Nacrtu nema ni spomena:

1. Kakva je bila industrija RH u ranijem razdoblju (a bila je razvijena sa značajnom zastupljenošću visokih i konkurentnih tehnologija i sa značajnom izvoznom orijentacijom);
2. Da je veliki dio industrije RH uništen direktnim posljedicama ili sinergijom više procesa; (a) agresije na Hrvatsku, (b) gubitkom SFRJ tržišta, (c) privatizacijom i (d) nepovoljnim tečajem kune koji 20 godina omogućava povoljan uvoz roba, a destimulira izvoz;
3. Da je industrija RH više od 20 godina poslovala u vrlo nepovoljnim uvjetima bez ikakvih strateških okvira (bez strategije Vlade RH ili Hrvatske gospodarske komore);
4. Da je od 1996. do 2013. g. u RH (zbog navedenih razloga) zatvoreno na stotine tvornica i bez posla ostalo preko 196.000 radnika i stručnjaka.

Rečeni procesi i stanje - koji bi se utvrdili pozadinom - ukazali bi na potrebu radikalnog zaokreta i na konkretne pravce akcije.

A1.2. Nedostaje odgovarajući opis trendova u okruženju

U Nacrtu ISRH nema odgovarajućeg opisa tehnoloških i ekonomskih trendova u okruženju na temelju kojih se može pristupiti iznalaženju tržišnih niša za razvoj hrvatske industrije. Da postoji rečeni opis – tada bi strateški ciljevi i prijedlog mjera bili drugačiji; realniji spram stanja okruženju.

A1.3. Nedostaje razvojna paradigma

Nacrt ISHR nije utemeljen na paradigmi, nema postavljen razvojni okvir nacionalne industrije tj. ne postoji paradigma kao racionalno usmjerenje k specijalizaciji radi osiguravanja mjesta u EU i na međunarodnom tržištu. Da je postavljena razvojna paradigma (naš prijedlog je: *industrijski razvoj Hrvatske temeljiti na komparativnim prednostima - prirodnih i ljudskih potencijala - u uvjetima EU tržišta*) strateški ciljevi i prijedlog mjera bili bi drugačiji; realniji spram RH potencijala i operativniji glede provedbe.

A1.4. Nedostaje vizija

Nacrt ISHR nema viziju željenog razvoja tj. tržišno strukturirani model industrije RH kojeg se želi ostvariti. Vizija treba realna i tako postavljena da se njenim ostvarenjem kardinalno promijene sadašnji procesi i vrlo nepovoljno stanje.

A1.5. Nema realnih strateških ciljeva

U Nacrtu ISHR nema realnih strateških ciljeva čijim bi se postignućem prevladalo nepovoljno stanje u strukturi i obujmu RH industrije. U Nacrtu postavljeni osnovni cilj - „Repozicioniranje identificiranih strateških djelatnosti na globalnom lancu vrijednosti prema razvoju aktivnosti koje stvaraju dodanu vrijednost“ - (1) ne odgovara potrebnim kardinalnim promjenama, (2) uopćen je i (3) orijentiran je na pogrešno identificirane strateške djelatnosti. Drugi definirani ciljevi (1. Rast obujma industrijske proizvodnje, 2. Rast broja novozaposlenih, 3. Rast produktivnosti, i 4. Povećanje izvoza) ne mogu biti ciljevi već mogu biti samo rezultat (svrha) nekih drugih ciljeva koji nisu postavljeni; osim toga te su brojke - na ovakvoj strategiji - neutemeljene.

A1.6. Nedostaju novi modeli za provedbu strateških ciljeva

Za provedbu strateških ciljeva moraju biti postavljeni novi: (a) organizacijski, (b) tehnološki i (c) ekonomski modeli putem kojih će se strategija provoditi tj. kardinalno promijeniti nepovoljno stanje i sadašnje procese. Toga u Nacrtu nema; navode se samo „parola“ mjere.

B _ METODOLOŠKE SLABOSTI NACRTA

B1. PROMAŠENOST „KNJIGOVODSTVENOG“ MODELA

Pogrešno je u Nacrtu – kao strateškom dokumentu:

- (1) analizu stanja provoditi na podacima o poslovanju poduzeća (svrstanih u grupacije) u samo tri godine (od 2010. do 2012. g.) i
- (2) samo na temelju toga rezultata davati ocjene o perspektivnosti industrijskih grana i činiti projekcije do 2020. godine, a
- (3) na temelju (autorovog) neverificiranog modela,
- (4) po nekakvim stopama rasta - za koje se ne zna zašto su baš tako planirane.

Rezultat takvog („knjigovodstvenog“) modela određivanja perspektivnih i prioriternih industrijskih grana je neodgovarajući spram stanja u RH i u okruženju.

B2. NE UVAŽAVAJU SE KOMPARATIVNE PREDNOSTI

Pogrešno je u nacionalnoj strategiji razvoja utvrđivati perspektivnost industrijskih grana i činiti projekcije budućeg razvoja bez sagledavanja nacionalnih komparativnih prednosti. Bez ugradnje ovih prednosti u stratešku viziju i ciljeve strategije - korištenje prirodnih i ljudskih resursa Hrvatske bit će samo fragmentarno (kao do sada) - na štetu većine stanovnika RH, a u korist samo malog broja osoba koje su zaposlene u vlasti i domaćih te inozemnih poduzetnika.

B3. NE RESPEKTIRAJU SE PRIRODNI RESURSI

U Nacrtu se prikazuju neki prirodni resursi RH, ali to je učinjeno samo forme radi, jer - nikakve poveznice tog opisanog potencijala nema sa predloženim strateškim ciljevima i operativnim mjerama provedbe.

B4. NE RESPEKTIRAJU SE TRŽIŠNI ASPEKTI I TRADICIJA INDUSTRIJSKE PROIZVODNJE

U Nacrtu se ne razmatra niti uvažava industrijska tradicija RH niti analizira uvozna komponenta sirovinke osnove razvoja industrije. Isto tako nema analize uvoza industrijskih proizvoda u RH koji su se u prijašnjem razdoblju u nas proizvodili, a danas su te proizvodnje uništene (ne zbog svoje tržišne vrijednosti). Nacrt ne razmatra i u ciljevima ne uvažava tržišne prilike za razvoj industrije, tj. projekcije razvoja nisu tržišno utemeljene.

* * *

Promašenost „knjigovodstvene“ metode izrade strategije (B1) i odsustvo elemenata B2 - B4 može se ilustrirati na više primjera;

1. Proizvodnja vode za piće i njen izvoz; ova djelatnost nije obuhvaćena analizom niti projekcijama, a to je komparativna prednost koja se može tržišno valorizirati i na toj osnovi razviti novi proizvodni kapaciteti.
2. Agrarna biomasa; u sirovinским resursima ne navodi se agrarna biomasa koje svake godine - samo na području Slavonije i Baranje ima preko 2,3 mil. tona (energetski ekvivalent cca 800.000 t nafte) i koja se sada ne koristi. Agrarna biomasa se može koristiti kao industrijska sirovina ili u energetske svrhe, odnosno - na toj se osnovi mogu razviti mnogi novi industrijski pogoni.
3. Prerada voća i povrća; ovi se proizvodi u velikom dijelu uvoze u RH (preko 70%), a u toj proizvodnji RH ima komparativne prednosti i uz značajno smanjenje uvoza mogla bi se u velikom dijelu i izvoziti.

B5. NE RAZMATRAJU SE ORGANIZACIJSKI OBLICI POVEZIVANJA INDUSTRIJSKIH KAPACITETA

U Nacrtu se ne razmatra povezanost industrijskih kapaciteta, odnosno ne ukazuje na problem slabe tehnološke, programske i tržišne povezanosti; ne uočava se da je razvoj industrije (u velikom dijelu) prepušten horizontu malog poduzetnika;

1. Ne analiziraju se klasteri (samo se prigodno spominju), a to je jedna od temeljnih poluga snažnijeg razvoja suvremene industrije. U tome pogledu RH daleko zaostaje za razvijenim industrijskim zemljama, a u Nacrtu se taj problem ne razmatra niti se planiraju posebne mjere.
2. Neodgovarajući je tretman „Triple helix“ modela (povezivanje privrede-znanosti-države); trebalo je utvrditi konkretne modele povezivanja, a ne samo kao parolu to nabrojiti u operativnim mjerama.
3. U Nacrtu nema ni riječi o socijalnoj koheziji u hrvatskom društvu – koja je na vrlo niskoj razini; visoka socijalna kohezija je temeljni uvjet bilo kakvog društvenog razvoja, a posebno industrije koja treba uključivati veliki broj kooperanata. Ovaj bitni element razvoja mora biti obuhvaćen operativnim mjerama.

B6. NEMA TEHNOLOŠKOG OKVIRA RAZVOJA INDUSTRIJE

U Nacrtu nema tehnološkog okvira razvoja nacionalne industrije; RH nema tehnološku strategiju pa se autorski tim nije sjetio analizirati ovaj važan element strategije industrijskog razvoja. Strategija razvoja industrije mora imati tehnološku platformu preko koje će se usmjeravati usvajanje novih tehnologija i tako potpomagati razvoj novih i modernizaciju tradicionalnih proizvodnji (nanotehnologija, tehnologija novih materijala, biotehnologije, itd.). Ne mogu samo ekonomisti pisati strategiju razvoja industrije; u metodološkom pogledu u Nacrtu nema interdisciplinarnog ni transdisciplinarnog pristupa pa ni odgovarajućih priloga u strategiji.

B7. NEMA POVEZANOSTI S RAZVOJEM HRVATSKE

Nacrt ISRH nije prisutan ni u vremenu niti u prostoru kada projicira razvoj hrvatske industrije do 2020. g. U narednim se godinama u RH trebaju realizirati vrlo važni projekti; npr. energetska učinkovitost u zgradarstvu; korištenje obnovljivih izvora energije, uvođenje širokopojasnog pristupa, zbrinjavanje otpada, proizvodnja biogoriva, itd. u koje će se uložiti značajna financijska sredstva. Pametnom strategijom se dio hrvatske industrije - sa postojećom i uvođenjem novih proizvodnji - može uključiti u te projekte (u neke proizvodnje s inozemnim kooperantima) i na tim poslovima razvijati, dizati tehnološku razinu i zapošljavati lokalno stanovništvo. No, o tome u Nacrtu nema spomena.

C _ SADRŽAJNE SLABOSTI NACRTA

C1. MISTERIOZNI AUTORSKI TIM

U Nacrtu ISRH se ne navode imena članova autorskog tima; autori se skrivaju iza naslova Ministarstva. Iz medija se može zaključiti da je voditelj autorskog tima za izradu strategije dr. sc. Tomislav Radoš. Uvidom u popis objavljenih radova voditelja tima i drugih referenci (5-6 radova, a ni jedan znanstveni projekt nije vodio) može se zaključiti da ta osoba nema reference za vođenje nacionalnog projekta. Za ostale (nepoznate) članove tima i konzultante reference se ne mogu ustanoviti.

C2. GLOMAZAN I NEPREGLEDAN TEKST S MNOGO NEPOTREBNIH DIJELOVA

Nacrt ISRH ima 343 stranice (od toga 18 str. popisa literature); strategija kao dokument ne smije biti tako glomazna. Glavni dio teksta Nacrta (80-tak%) je analiza poslovanja po granama industrije. Analize su obvezna podloga za izradu strategije, ali nije im mjesto u samom tekstu strategije. Ovako glomazan i nepregledan tekst otežava sagledavanje suštine problema i praktično onemogućuje javnu raspravu.

Nacionalna strategija razvoja (nekog sektora) mora biti koncipirana kako je izloženo u odjeljku „A“ ovih primjedaba i ne bi smjela imati više od 30-tak stranica. Evo nekoliko primjera;

1. „Eureka“ - strategija europske tehnološke neovisnosti (1985. g.) ima 12 stranica;
2. Desetak strategija (Pomorstvo, Javna uprava, Zdravstvo, Promet, Zaštita okoliša, itd.) iz projekta „Hrvatska u 21 stoljeću“ (2002. g.) ima po 30-tak str.;
3. Strategija razvoja riječnog prometa u RH (2008.g.) ima 16 str.;
4. „Europa 2020. godine“ - Europska strategija za pametan, održiv i uključiv rast (2010.g.) ima 35 str.
5. Digitalna agenda za Europu (EU strategija ICT razvoja; 2010.g.) ima 36 str.

Osim toga, u Nacrtu je veliki broj potpuno nepotrebnih odlomaka teksta (npr. citiranje o razlikama između gospodarske i industrijske strategije), a grafikoni i tablice su nestručno priređeni (a mnogi od njih su nepotrebni) – što dodatno otežava čitanje i onako glomaznog materijala.

C3. NEREALNO ISTICANJE PREDNOSTI UOPĆAVANJEM

Autori ističu da jedno radno mjesto u industriji otvara 6,5 radnih mjesta u drugim sektorima; to ne važi za cijelu industriju RH, posebno ne za (po autorima pokretačke industrije) C21 i C26 (koje otvaraju radna mjesta u drugim zemljama).

C3. U PITANJU JE PRIJE SVEGA NACIONALNA SPECIJALIZIJA

„Knjigovodstvena“ selekcija industrijskih grupacija u kategorije: „pokretači“, „čuvari“, itd. je bespredmetna.

Industrijske strategije se izrađuju zbog određivanja nacionalne specijalizacije na domaćem i međunarodnom tržištu; ne može nacionalna ekonomija proizvoditi sve - već se uključuje u međunarodnu podjelu rada (Ricardo – teorija komparativnih prednosti). To pogotovo važi za zemlju veličine Hrvatske - koja je u okvirima EU. Hrvatska kao zemlja koja oskudijeva kapitalom i ima desetljećima negativnu deviznu bilancu i vrlo velike dugove, a u isto vrijeme ima obilje radne snage (s visokom nezaposlenosti, bez izgleda da se smanji ukoliko ne dođe do kardinalnih zaokreta) ne smije se upustiti u avanturu davanja prioriteta samo visokotehnološkim proizvodnjama (a koje su uvozno zavisne). Privreda (industrija) takve zemlje se treba specijalizirati - razvijati svoje potencijale na komparativnim prednostima i zapošljavati svoje stanovništvo (Heckscher-Ohlinov teorem).

Prehrambena i drvna industrija po „knjigovodstvenoj“ metodi Nacrta nisu svrstane među prioritetne (po autorima: „pokretači“) industrije. A te dvije industrije predstavljaju komparativnu prednost RH; temelje se na domaćoj sirovini, imaju dugu tradiciju, zapošljavaju najveći dio radnika i imaju najveći potencijal izvoza i zapošljavanja. I zapravo - samo ove dvije industrije mogu biti pokretači razvoja drugih djelatnosti, pa i onih visokotehnoloških.

Kriterij tehnološke intenzivnosti je važan u suvremenoj industriji i kao takav treba imati odgovarajući tretman – ALI samo za održavanje tehnološkog koraka tj. ne smije se taj kriterij protezati kroz prioritete kao isključujući element na sve industrije. To će reći - ne moraju grupu preferiranih industrija činiti samo visokotehnološke proizvodnje. Jer - najmanje je isto toliko važno (ako ne i važnije) pitanje tržišnih mogućnosti (plasman, izvoz, uvoz) pojedinih grana industrije, a da se ne ukazuje još i na potencijal zapošljavanja.

D _ ZAKLJUČAK O SLABOSTIMA NACRTA

Na osnovu izloženog može se zaključiti da Nacrt Industrijske strategije Republike Hrvatske ima vrlo značajne: (a) konceptualne, (b) metodološke i (c) sadržajne slabosti i kao takav nije udovoljio zahtjevima dokumenta koji se usvaja kao strategija razvoja nacionalne industrije.

Poboljšanje Nacrta ISRH kroz dopunu i/ili preradu nije moguće.

Ako se zaista želi da Republika Hrvatska načini kardinalni zaokret i veliki iskorak u svome industrijskom razvoju potrebno je da novi interdisciplinarni tim izradi novi strateški dokument (30-tak str.).

To je izvedivo i u kratkom roku, jer – u Hrvatskoj ima pravih stručnjaka i pravih znanstvenika koji mogu ponuditi strategiju za kardinalne promjene u razvoju nacionalne industrije – koja će, onda, biti pokretač cijele nacionalne privrede i hrvatskog društva.

Predsjednik UO PANON
Dr. sc. Milan Ivanović, dipl. oec.

NAPOMENA

Ovaj se tekst temelji na studiji „Model industrijske strategije zemalja u tranziciji“ i mnogi elementi u sadržaju predstavljaju intelektualno vlasništvo „Panon“ Instituta za strateške studije Osijek; razrada modela i njegovo korištenje podliježe prethodnom odobrenju Upravnog odbora Instituta.

Dodatak

„PANON“ prilozi za strategiju razvoja industrije RH

1. Dana 2. svibnja 2013.g. „Panon“ institut za strateške studije uputio je: Predsjedniku Vlade RH, Ministarstvu gospodarstva, Ministarstvu regionalnoga razvoja, Ministarstvu poduzetništva, Ministarstvu poljoprivrede i Ministarstvu znanosti (skraćenu) studiju „**Razvoj industrije za preradu voća i povrća na području Slavonije i Baranje**“ u kojoj se predlaže model razvoja ove industrije. Ovim bi se modelom - koristeći prirodne pogodnosti i tradiciju proizvodnje i prerade

voća i povrća – mogao riješiti značajan dio velike nezaposlenosti i privrednog razvoja Slavonije i Baranje te smanjiti veliki uvoz ovih proizvoda u Hrvatsku.

2. Rečeni rad je bio pripremljen za 2nd International scientific conference „Economy of Easter Croatia“ koja je održana na Ekonomskom fakultetu u Osijeku (23.-25.5.2013.), a na koji su predstavnici Vlade RH bili pozvani pismenim pozivom (ne samo od autora ove studije). Rad je prezentiran na konferenciji i u raspravi podržan od 6 sudionika skupa (nije bilo primjedaba); nitko iz Vlade ni ministarstava nije došao na skup u Osijeku.
3. U rečenoj studiji se ukazuje na nedostatak RH razvojne paradigme, potrebu uvažavanja komparativnih prednosti i korištenja prirodnih potencijala u cilju industrijskog razvoja, smanjenja nezaposlenosti i smanjenja uvoza, odnosno povećanja izvoza.
4. Ista - skraćena studija, sada dopunjena sažetkom od 7 grafikona (3 str.), poslana je ponovo ministru gospodarstva - ovog puta na adresu njegove osobne e-pošte (18.11.2013.). Odgovora nije bilo.
5. Ista je skraćena studija, uz sažetak od 7 grafikona (3 str.), ponovo poslana g. Zoranu Milanoviću, Predsjedniku VRH i g-đi Biljani Borzan, EU zastupnici (31.12. 2013.). Odgovora nije bilo.

Prilog:

1. Dopis (2. svibnja 2013.g.) za VRH i 5 ministara
2. E-pošta za VRH i 5 ministara (sken)
3. Naglasci iz studije „Razvoj industrije za preradu voća i povrća na području Slavonije i Baranje“
4. Skraćena studija „Razvoj industrije za preradu voća i povrća na području Slavonije i Baranje“